

Havennatuur groeit en bloeit

Garry Bakker [ecoloog, bureau Stadsnatuur Rotterdam; bakker@bureaustadsnatuur.nl]

Remko Andeweg [stadsbotanicus, bureau Stadsnatuur Rotterdam; andeweg@bureaustadsnatuur.nl]

▲ De expositie 'Havennatuur groeit en bloeit' in FutureLand, zomer 2011. (Mark Grutters)

Op zaterdag 26 juni 2010 werd door FutureLand, het informatiecentrum voor de aanleg van Maasvlakte 2, een themadag over de flora en fauna van het havengebied georganiseerd. Onder de titel 'Groeit en bloeit' leidde bureau Stadsnatuur, vertegenwoordigd door Remko Andeweg en Garry Bakker, daarvoor een tweetal busexcursies naar enkele 'groene hoekjes' van de Maasvlakte. De insteek was om te vertellen en te laten zien hoe het met de flora en fauna op de huidige Maasvlakte gesteld is en welke planten en dieren op de nieuwe Maasvlakte te verwachten zijn. De belangstelling was groot - bijna te groot - met tijdens iedere rit meer dan 70 deelnemers. Met deze mensen keken we uit over de Bisonbaai en over de meeuwenkolonies, wandelden we over een leidingstrook met orchideeën (voor deze gelegenheid even geen verboden terrein) en bezochten we de kunstmatige

poelen voor de rugstreeppad (zie ook Bakker 2009). Een overladen programma dus, dat voor de excursieleiders bijna ten koste ging van hun middagmaal. Het weer werkte mee, de deelnemers en de organisatie waren enthousiast. Spoedig daarna werd bureau Stadsnatuur door het Havenbedrijf benaderd met de vraag om in 2011, onder de titel 'Havennatuur groeit en bloeit', een hele reeks excursies op te zetten en daarbij een tentoonstelling in FutureLand te maken.

Tentoonstelling

Voor de tentoonstelling was een prima gelegenheid om de actuele veldkennis van bSR samen met de collectie van Het Natuurhistorisch te presenteren. Bureau Stadsnatuur verzamelt al meer dan twaalf jaar natuurgegevens in de Rotterdamse haven. Waar we ons in die periode vooral op hebben toegelegd, zijn de soorten en soortgroepen waarmee

het Havenbedrijf als gevolg van de geldende natuurwetgeving rekening moet houden bij zijn economische activiteiten. Door ons werk is ook een breder beeld ontstaan van wat er zoal leeft in een schijnbaar onaantrekkelijk industriegebied.

Gekozen werd voor een presentatie die de natuur beschrijft langs een traject dat vanuit zee landinwaarts loopt, beginnend bij de Maasvlakte en doorlopend tot in het industriegebied. Daarbij werd het traject opgedeeld in de volgende milieus: 'zee', 'strand', 'zeereep en buitenduin', 'duinen', 'droog grasland', 'vochtig grasland en binnenduin' en tenslotte 'industriegebied'. Voor elk van deze milieus werd een paneel met foto's en tekst gemaakt en waren passende museumstukken te zien. Als extra onderdeel was er een apart paneel met aandacht voor de rugstreeppad en de zogenaamde ecologische stapstenen in de haven.

Als vertegenwoordiger van het zeemilieu was het hangende museumexemplaar van de grijze zeehond prominent in de expositie aanwezig. Zowel gewone zeehonden als grijze zeehonden zijn regelmatig midden tussen de werkzaamheden op Maasvlakte 2 te zien. Het strand werd, hoe kan het ook anders, vertegenwoordigd door een fraaie

▲ Tentoonstellingspanelen 'Havennatuur groeit en bloeit'. (Havenbedrijf Rotterdam)

▲ Alle excursiedeelnemers weten uiteindelijk met droge voeten de overkant van de greppel langs de Beerweg te bereiken; Maasvlakte, 15 juli 2011. (Mark Grutters)

collectie schelpen. Onder de kop 'Zeereep en buitenduin' werd enerzijds aandacht besteed aan typische zeereepplanten als helm en zeewolfs-melk (met herbariumbladen uit de collectie) en anderzijds aan insecten. Onder de kop 'Pas op: schorpioenen!?' kreeg het publiek uitleg over de zandworm, een bijzondere soort die onverwacht goed kan vliegen (Grutters 2009). Daarom is de verwachting dat hij ook spoedig Maasvlakte 2 zal gaan bevolken.

De duinen en droge graslanden en de daarin levende konijnen vormden een ander thema. Doordat het havengebied perfecte leefomstandigheden aan het konijn biedt, kon de havenpopulatie zich volledig herstellen van de epidemieën die deze soort in Nederland hebben gedecimeerd. Het konijn bereikt in de haven forse dichtheden die ook het voorkomen van predatoren als buizerd en bunzing mogelijk maken. Van laatstgenoemd roofdier was een fraai opgezet exemplaar in de tentoonstelling aanwezig.

Meeuwenkolonies

De droge graslanden waar BSR onderzoek naar doet, hebben een bijzondere vlinder- en sprinkhanenfauna. Rode-Lijstsoorten als blauwvleugelsprinkhaan en heivlinder zijn hier de krenten in de pap. Naast de bijzondere planten van de vochtige graslanden die tijdens de excursies uitgebreid aandacht kregen, vormen de meeuwenkolonies een belangrijk onderdeel van de natuur op de Maasvlakte. Daarvan hadden de bezoekers op hun weg naar FutureLand waarschijnlijk al iets meegekregen. In de tentoonstelling hing uiteraard een opgezette

meeuw, maar er waren ook meeuwen-eieren uit de museumcollectie te bewonderen.

In het industriële deel van het havengebied krijgen de duinsoorten uit het voorgaande deel gezelschap van soorten die leven op en rond gebouwen, stenige plaatsen en plekken waar wordt gewerkt. In de vitrine over het industriële milieu prijkte het beroemde ijzeren duivennest uit de collectie van Het Natuurhistorisch. Het werd door stadsduiven gebouwd op het terrein van de Esso Raffinaderij in de Botlek.

Excursies 2011

De tentoonstelling 'Havennatuur groeit en bloeit' in Futureland was de hele zomer te bezichtigen. Gezien de enorme aantallen bezoekers die dit informatiecentrum jaarlijks trekt (geopend op 1 mei 2009 met de 250.000^e bezoeker al op 25 juni 2011!) moet de expositie ook door veel mensen bekeken zijn. Behalve de tentoonstellingen werden in dit jaar op vier data in juni en juli excursies georganiseerd, geleid door Garry Bakker, Remko Andeweg en Mark Grutters. De belangstelling was iets minder dan in 2010, met als maximum 42 bezoekers op 25 juni, maar ook dit jaar konden we telkens rekenen op een enthousiast publiek. Na een inleidend verhaal van een medewerker van het Havenbedrijf over de wijze waarop deze organisatie omgaat met natuur in haar beheergebied, togen de deelnemers naar de gereedstaande touringcar. Excursiedoel vormde dit keer uitsluitend de omgeving van de Beerweg, in de zuidoosthoek van de Maasvlakte. Daar komt men op een betrekkelijk kleine oppervlakte verschillende soorten tegen die men niet direct zou verwachten op een leidingstrook in een schijnbaar 'aangeharkt' havengebied. Hoewel kunstmatig van opbouw heeft dit gebied een milieu dat overeenkomsten vertoont met dat van een natuurlijke duinvallei. Dit komt onder andere door het kalkrijke zand waaruit de bodem bestaat en door een grondwaterstroom die loopt van het veel hoger gelegen Oostvoornse Meer naar het Hartelkanaal. We vinden

hier dan ook bijzondere planten zoals parnassia, vleeskleurige orchis, moeraswespenorchis, groenknolorchis en harlekijn, om er maar een paar te noemen (Andeweg 2011). Dat het hier om een vegetatie van natte duinvalleien gaat, ondervonden de excursiedeelnemers vooral in het tweede deel van de zomer, toen het oversteken van een greppel voor sommigen een vochtig avontuur werd, waarbij hakken bleven steken en niet iedereen de voeten droog hield.

Ook stond een bezoek aan de kunstmatige poelen voor de rugstreeppad op het programma. De dieren lieten zich helaas niet zien, maar dat is inherent aan hun toch wat verborgen en vooral nachtelijke levenswijze. Wel vormden de poelen aanleiding tot verhalen, en ook discussies over de omgang met beschermde soorten in een dynamisch industrieel gebied. Tijdens een van de excursies joegen de deelnemers toevallig twee insecten het water in die al spartelend lastig te herkennen waren. Eenmaal op het droge, in de hand, bleken het blauwvleugelsprinkhanen te zijn. Een buitenkans om deze fraaie soort eens rustig aan de excursiedeelnemers te tonen zonder eerst de achtervolging in te hoeven zetten.

Ook in 2012?

De excursies waren dus ook dit jaar weer een groot succes. Dat de natuur in de haven groeit en bloeit wisten wij van BSR uiteraard al langer. Het is fijn dat we dat dankzij de goede samenwerking met het Havenbedrijf en onze collega's van Het Natuurhistorisch nu ook eens aan het grote publiek hebben kunnen laten zien. We zien al uit naar de activiteiten in 2012. ◀

Literatuur

- Andeweg, R., 2011 - De orchideeënflora van Rotterdam in 2010 - *Straatgras* 23(1): 11-13
Bakker, G., 2009 - Na de bulldozer komt de rugstreeppad - *Straatgras* 21(2): 40-41
Grutters, M., 2009 - Oorwormen op het strand - *Straatgras* 21(5): 87